

بررسی فراوانی افت تحصیلی و عوامل مؤثر بر آن از دیدگاه دانشجویان دانشکده پرستاری و مامایی خرم آباد

سیده فاطمه قاسمی^۱، شیرین حسونند^۲، فاطمه ولی زاده^۳

چکیده

مقدمه: وظیفه اصلی دانشگاه تربیت نیروی انسانی کارآمد و مؤثر است. اما هر ساله تعدادی از دانشجویان به دلایل مختلف دچار افت تحصیلی می‌شوند. با توجه به پیامدهای منفی افت تحصیلی دانشجویان علوم پزشکی برای جامعه، بیماران، حرفه و دانشگاه، پژوهش حاضر با هدف تعیین فراوانی افت تحصیلی و مقایسه عوامل مؤثر بر آن از دیدگاه دانشجویان با و بدون افت تحصیلی انجام شد.

روش: این پژوهش توصیفی مقطعی در نیمسال دوم سال تحصیلی ۱۳۹۰-۱۳۹۱ روی ۱۴۸ دانشجوی دانشکده پرستاری مامایی خرم‌آباد به روش نمونه‌گیری در دسترس انجام شد. افت تحصیلی کاهش نمره استاندارد (Z SCORE) معدل ترم قبل نسبت به معدل دو ترم قبل به میزان ۰/۲ و بیشتر در نظر گرفته شد. ابزار جمع‌آوری اطلاعات پرسشنامه‌ای پژوهشگر ساخته بود که شامل اطلاعات جمعیت‌شناختی و ۵۲ سؤال در مورد عوامل مؤثر بر افت تحصیلی بود. سؤالات به صورت مقیاس لیکرت ۵ نقطه‌ای از خیلی زیاد تا خیلی کم، میزان موافقت دانشجویان با عوامل مؤثر بر افت تحصیلی را بررسی می‌کرد. پرسشنامه‌ها به روش خودگزارشی تکمیل شد. تجزیه تحلیل داده‌ها با آمار توصیفی، آزمون مجذور کای و تی مستقل انجام شد.

یافته‌ها: ۳۶/۵٪ دانشجویان افت تحصیلی داشتند. مهم‌ترین علل افت تحصیلی از دیدگاه دانشجویان با افت تحصیلی فوت یک فرد نزدیک (۴/۱۳±۱/۲۵)، شیوه تدریس اساتید (۴/۱±۱/۷)، زیاد بودن واحدهای درسی در هر ترم (۳/۸۹±۰/۹۵) و هم‌زمانی ارائه دروس عملی و تئوری (۳/۷۶±۱/۰۹) و از دیدگاه دانشجویان بدون افت تحصیلی روش ارزیابی اساتید (۴/۰۳±۱/۳۶)، روش تدریس اساتید (۳/۸۱±۱/۱)، زیاد بودن واحدهای درسی در هر ترم (۳/۷۶±۱/۰۹) و برنامه‌ریزی آموزشی (۳/۷۶±۱/۱۴) گزارش شد. دیدگاه دانشجویان با و بدون افت تحصیلی از نظر عوامل مؤثر بر افت تحصیلی تفاوت معناداری نداشت.

نتیجه‌گیری: بیش از یک سوم دانشجویان افت تحصیلی داشتند. اتخاذ تدابیری جهت شناسایی و حمایت دانشجویان در معرض افت تحصیلی توسط اساتید مشاور، تشویق و حمایت اساتید جهت استفاده از شیوه‌های با کارایی بیشتر جهت تدریس و ارزشیابی دانشجو، آموزش شیوه‌های صحیح مطالعه و یادگیری به دانشجویان و بازنگری برنامه آموزش پرستاری و مامایی ضروری به نظر می‌رسد.

کلید واژه‌ها: افت تحصیلی، علل، دیدگاه، دانشجویان پرستاری مامایی

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۲/۱/۲۳

تاریخ دریافت: ۱۳۹۲/۸/۲۴

۱ - مربی، عضو هیأت علمی دانشکده پرستاری و مامایی خرم‌آباد، دانشگاه علوم پزشکی لرستان، خرم‌آباد، ایران (نویسنده مسؤول)

پست الکترونیکی: ghasemi221156@yahoo.com

۲ - دانشجوی دکترای پرستاری، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، تهران، ایران

۳ - دانشجوی دکترای پرستاری، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی اهواز، اهواز، ایران؛ مربی، عضو هیأت علمی دانشکده پرستاری و

مامایی خرم‌آباد، دانشگاه علوم پزشکی لرستان، خرم‌آباد، ایران

مقدمه

تربیت نیروی انسانی کارآمد و مؤثر از جمله وظایف اصلی دانشگاه‌ها محسوب می‌گردد (۱). دانشجویان به عنوان سرمایه‌های گرانبهادر و منابع معنوی جامعه و آینده‌سازان کشور، نیروهای برگزیده از نظر استعداد، خلاقیت و پشتکار هستند (۲و۱).

سالیانه تعداد زیادی دانشجو در رشته‌های علوم پزشکی پذیرش و پس از طی دوره آموزشی فارغ‌التحصیل می‌شوند. اما عده‌ای از آنان به دلایل مختلف دیرتر فارغ‌التحصیل می‌شوند و یا به علت افت تحصیلی از ادامه تحصیل محروم و یا اخراج می‌شوند (۲). افت تحصیلی یا کاهش عملکرد تحصیلی دانشجویان از سطحی رضایت‌بخش به سطحی نامطلوب، یکی از مشکلات عمده مراکز آموزش عالی کشور است (۳-۵)، که نه تنها یک مشکل شخصی بلکه یک مشکل اجتماعی اساسی است (۶) که علاوه بر مسایل و مشکلاتی که برای خود دانشجو ایجاد می‌کند، زبان‌های فراوانی را برای کشور در بر خواهد داشت (۷).

در حقیقت افت تحصیلی یکی از مشکلاتی است که معمولاً نظام‌های آموزش و پرورش جهانی با آن دست به گریبانند و آفتی است که به محصول آموزش و پرورش کشورها لطمه می‌زند و کارایی و باروری نظام‌ها را با نقصان روبه‌رو می‌سازد. گرچه علل افت تحصیلی با توجه به شرایط اجتماعی، اقتصادی و سیاسی می‌تواند متفاوت باشد، ولی در زمینه‌های کلی این علل‌ها می‌توان وجوه اشتراکی یافت (۸).

مطالعات و پژوهش‌های متعدد حکایت از آن دارند که تنوعی از عوامل می‌تواند به افت تحصیلی منجر شود. به طوری که اعتیاد به مواد مخدر، رفتارهای پرخطر، عوامل شخصیتی، انگیزه و علاقه، احساس رضایتمندی، احساس تنهایی، انتظار موفقیت و شرایط خانواده بر میزان موفقیت تحصیلی در دانشگاه‌ها تأثیر داشته است (۹). Tomas و همکاران نیز در مطالعه خود به عواملی نظیر فاکتورهای روانی - آموزشی، تکاملی، خانوادگی، اقتصادی، سازمانی و اجتماعی به عنوان عوامل دخیل در افت تحصیلی دانشجویان اشاره کرده‌اند (۱۰). در مطالعه‌ای که توسط باکویی و همکارانش انجام گردید از ۱۵۲ دانشجوی مامایی ۱۰/۵٪ در گروه ضعیف و دارای افت تحصیلی

(میانگین معدل مساوی یا کمتر از ۱۴) قرار داشتند (۲). در پژوهش عالی‌خانی و همکاران روی ۱۸۹ دانشجوی پرستاری در دانشگاه علوم پزشکی ارتش میزان افت تحصیلی ۱۶/۹٪ گزارش شد (۱۳).

نتایج مطالعات حاکی از ارتباط بین مؤلفه‌های تحصیلی و فردی دانشجویان با افت تحصیلی می‌باشد. از این رو هر سیستم موظف است که به کاهش عملکرد درسی فراگیران خود که منجر به از دست رفتن هزینه‌های جاری، بی‌انگیزگی و کاهش روحیه در فرد می‌شود توجه نموده و با شناسایی ویژگی‌های فردی و تحصیلی دانشجویان و سایر عوامل مؤثر به فرآیند آموزش آنان اهتمام ورزد (۱۱). با شناخت عوامل مؤثر بر افت تحصیلی دانشجویان که هوشمندترین افراد جامعه و آینده‌سازان هر کشوری هستند، می‌توان به منظور موفقیت دانشجویان در کسب مهارت‌های علمی جهت دستیابی به رسالت دانشگاه برنامه‌ریزی صحیح نموده و به روند رشد آموزشی کمک نمود (۲). با توجه به پیامدهای منفی افت تحصیلی دانشجویان گروه پزشکی بر جامعه، بیماران، حرفه و دانشگاه‌ها (۱۲)، و با توجه به نتایج متفاوت در مطالعات مختلف و نیز تأثیر محیط پژوهش بر نتایج مطالعات در این زمینه، مطالعه حاضر با هدف تعیین فراوانی افت تحصیلی در دانشجویان پرستاری و مامایی و مقایسه عوامل مؤثر بر آن از دیدگاه دانشجویان با و بدون افت تحصیلی انجام شد.

روش مطالعه

پژوهش حاضر یک مطالعه توصیفی مقطعی می‌باشد که روی دانشجویان پرستاری و مامایی دانشکده پرستاری خرم‌آباد در نیمسال دوم سال تحصیلی ۱۳۹۰-۱۳۹۱ انجام شد. شرط ورود به مطالعه گذراندن حداقل دو ترم از دوره تحصیلی و تمایل به شرکت در مطالعه بود. دانشجویان ترم اول و دوم (به دلیل عدم امکان تشخیص افت تحصیلی) از مطالعه خارج شدند. روش نمونه‌گیری به صورت در دسترس بود. جهت نمونه‌گیری کمک پژوهشگران بعد از ورود به کلاس گروه‌های قابل ورود به مطالعه (ترم ۳ به بالا) و ارایه توضیحات کافی در مورد هدف مطالعه و ملاحظات اخلاقی پرسشنامه‌ها را توزیع می‌کردند و به دانشجویان فرصت داده می‌شد تا در صورت

میانگین معدل دانشجویان کلاس - معدل دانشجو = $Z \text{ score}$
انحراف معیار معدل‌های کلیه دانشجویان کلاس

ابزار جمع‌آوری اطلاعات پرسشنامه محقق ساخته متشکل از دو بخش بود. بخش اول اطلاعات فردی، خانوادگی و تحصیلی را بررسی می‌کرد که شامل سن، جنس، رشته تحصیلی، وضعیت تأهل، دوره تحصیلی، ترم، معدل دیپلم و دوره پیش دانشگاهی، سال اخذ دیپلم، سهمیه قبولی، وضعیت مسکن و داشتن شغل بود. بخش دوم ابزار جمع‌آوری اطلاعات پرسشنامه عوامل مؤثر بر افت تحصیلی دانشجویان شامل ۵۲ سؤال در ۴ بخش بود: عوامل آموزشی قبل از ورود به دانشگاه (۵ سؤال)، عوامل آموزشی پس از ورود به دانشگاه (۲۷ سؤال)، عوامل روانی (۱۶ سؤال)، و عوامل اقتصادی - اجتماعی (۴ سؤال). سؤالات به صورت مقیاس لیکرت ۵ نقطه‌ای از خیلی زیاد تا خیلی کم، میزان موافقت واحدهای مورد پژوهش با عوامل مؤثر بر افت تحصیلی را مورد سؤال قرار می‌داد. پرسشنامه براساس مطالعات کتابخانه‌ای، مقالات اینترنتی و مطالعات انجام شده در این زمینه (۱،۲،۳،۴،۵،۶،۷،۸،۹،۱۰،۱۱،۱۲،۱۳،۱۴،۱۵) تهیه و تنظیم شد. برای روایی پرسشنامه از روش اعتبار محتوی به صورت کیفی استفاده شد. بدین صورت که از ۱۰ نفر از متخصصین درخواست شد پس از مطالعه دقیق ابزار، دیدگاه‌های اصلاحی خود را به صورت مبسوط و کتبی ارائه نمایند. تأکید شد که در ارزیابی کیفی روایی محتوا رعایت دستور زبان، استفاده از کلمات مناسب، اهمیت آیت‌ها، قرارگیری آیت‌ها در جای مناسب خود را مورد توجه قرار دهند. پس از جمع‌آوری ارزیابی متخصصین، با مشاوره با اعضای تیم تحقیق، تغییرات لازمه در ابزار اعمال شد. پایایی ابزار با انجام آزمون مقدماتی و دادن پرسشنامه به ۱۵ نفر از دانشجویان به روش همبستگی درونی و استفاده از ضریب آلفای کرونباخ ($\alpha=0/93$) مورد تأیید قرار گرفت. اجرای پژوهش در هفته‌های آخر ترم تحصیلی و قبل از شروع امتحانات انجام شد. جمع‌آوری اطلاعات در تمام موارد در ساعات قبل از ظهر بود. به تمامی دانشجویان ۲۰ تا ۳۰ دقیقه فرصت جهت تکمیل و عودت پرسشنامه داده می‌شد. با توجه به شناسایی قبلی دانشجویان با افت تحصیلی توسط کارشناسان آموزش پرسشنامه‌های آن‌ها جدای از گروه بدون افت تحصیلی جمع‌آوری می‌شد. پرسشنامه‌ها بدون

تمایل پرسشنامه را تکمیل و عودت دهند. تعداد دانشجویان در گروه‌های واجد شرایط ورود به مطالعه ۲۰۳ نفر (۱۴۵ نفر پرستاری و ۵۸ نفر مامایی) بود. که از این تعداد ۱۴۸ نفر در مطالعه شرکت کردند. میزان مشارکت ۷۳٪ بود.

در این مطالعه افت تحصیلی به صورت افت نمره استاندارد ($Z \text{ score}$) معدل ترم قبل نسبت به نمره استاندارد معدل دو ترم قبل به میزان $0/2$ و بیشتر تعریف شد. $Z \text{ score}$ یا نمره استاندارد شده زمانی به کار می‌رود که بخواهیم دو یا چند مجموعه داده که تحت شرایط متفاوت به دست آمده و اندازه‌گیری شده‌اند را با یکدیگر مقایسه نماییم. این شاخص فاقد هرگونه مقیاس یا واحد اندازه‌گیری است لذا در مقام مقایسه کاربرد زیادی می‌یابد (۱۴). زمانی که می‌خواهیم وضعیت تحصیلی یک ترم دانشجو را با ترم قبل وی مقایسه کنیم استفاده از نمره معدل خام به تنهایی دقت لازم را ندارد؛ چرا که محتوای دروس، اساتید، روش تدریس و نحوه ارزشیابی آن‌ها و سایر فاکتورهای مؤثر بر نمرات و معدل‌ها در دو ترم متفاوت هستند. بنابراین بهتر است که جایگاه تحصیلی یک دانشجو را در بین هم‌وردی‌های خود در یک ترم مشخص کرده سپس جایگاه وی در ترم قبلی نیز در بین هم‌دوره‌ای‌های وی تعیین و با هم مقایسه گردد. $Z \text{ score}$ به این صورت محاسبه می‌شود که معدل هر دانشجو را منهای میانگین معدل‌های کلیه دانشجویان هم‌وردی‌اش کرده و بر انحراف معیار معدل‌های کلیه دانشجویان همان ورودی تقسیم می‌کنیم. $Z \text{ score}$ منفی نشان می‌دهد معدل دانشجو از حد متوسط هم‌وردی‌های خود در آن ترم کمتر است و $Z \text{ score}$ مثبت نشان می‌دهد معدل دانشجو از حد متوسط هم‌وردی‌هایش بیشتر است. اگر مقدار $Z \text{ score}$ از یک ترم به ترم دیگر بیشتر شود نشان‌دهنده پیشرفت تحصیلی و چنانچه کمتر شود نشانگر افت تحصیلی است. در این مطالعه به منظور جمع‌آوری اطلاعات در ابتدا میانگین معدل ترم قبل (نیمسال اول سال تحصیلی ۱۳۹۰-۱۳۹۱) و دو ترم قبل (نیمسال دوم سال تحصیلی ۱۳۸۹-۱۳۹۰) دانشجویان توسط دو نفر از همکاران واحد آموزش، از کارنامه‌های موجود در بایگانی آن واحد استخراج و $Z \text{ score}$ یا نمره استاندارد برای هر یک از دانشجویان با استفاده از فرمول ذیل محاسبه شد.

از دانشجویان شرکت کننده در مطالعه ۱۲۸ نفر (۸۶/۵۰٪) مجرد و ۲۰ نفر (۱۳/۵۰٪) متأهل بودند. فراوانی افت تحصیلی در دانشجویان مجرد ۴۷ نفر (۳۶/۷۰٪) و در متأهلین ۷ نفر (۳۵٪) بود که تفاوت بین آن‌ها معنادار نبود ($p=0/88$ ، $\chi^2=0/02$).

سایر مشخصات فردی، خانوادگی و تحصیلی دانشجویان با و بدون افت تحصیلی در جداول شماره ۱ و ۲ ارایه شده است. با توجه به جدول شماره ۱ بین دو گروه از نظر معدل ترم قبل ($p<0/001$)، تعداد اعضای خانواده ($p=0/02$)، تعداد فرزندان ($p=0/04$)، میانگین ساعت حضور در واحد فناوری اطلاعات ($p=0/02$) و میانگین ساعت استفاده از کامپیوتر ($p=0/01$) تفاوت معناداری وجود داشت (جدول شماره ۱). تفاوت دو گروه از نظر داشتن فعالیت فرهنگی در دانشگاه ($p=0/03$) و یادداشت برداری حین تدریس ($p<0/001$) نیز معناداری بود (جدول شماره ۲).

از بین عوامل آموزشی مؤثر در افت تحصیلی قبل از ورود به دانشگاه بیشترین میانگین از دیدگاه دانشجویان با افت تحصیلی مربوط به علاقمندی به رشته بومی گزینی در رشته تحصیلی ($3/35 \pm 1/48$) گزارش شد. اما تفاوت بین گروه‌ها از این نظر معنادار نشد.

از بین عوامل آموزشی مؤثر در افت تحصیلی بعد از ورود به دانشگاه بیشترین میانگین از دیدگاه دانشجویان با افت تحصیلی مربوط به شیوه‌های تدریس اساتید ($4/11 \pm 1/7$)، زیاد بودن تعداد واحدهای درسی در هر ترم ($3/89 \pm 0/95$) و هم‌زمانی دروس تئوری و عملی ($3/76 \pm 1/09$) و از دیدگاه دانشجویان بدون افت تحصیلی روش ارزیابی اساتید ($4/03 \pm 1/36$)، روش تدریس اساتید ($3/81 \pm 1/1$)، زیاد بودن تعداد واحدهای درسی در هر ترم ($3/76 \pm 1/09$) و برنامه‌ریزی آموزشی ($3/76 \pm 1/14$) گزارش شدند. اما تفاوت گروه‌ها در این زمینه معنادار نبود.

مهم‌ترین عوامل روحی روانی مؤثر در افت تحصیلی در دانشجویان با افت تحصیلی فوت یکی از افراد نزدیک خانواده ($4/13 \pm 1/25$) و در دانشجویان بدون افت تحصیلی نگرش منفی نسبت به آینده شغلی ($3/59 \pm 1/43$) گزارش شد. اما تفاوت گروه‌ها در این زمینه معنادار نبود.

نام بوده و به واحدهای مورد پژوهش توضیح داده شد شرکت در پژوهش اختیاری بوده و اطلاعات آن‌ها محرمانه خواهد ماند.

جهت تجزیه تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده میزان موافقت شرکت کنندگان با هر یک از عوامل مؤثر در افت تحصیلی طیف لیکرت از خیلی کم=۱ تا خیلی زیاد=۵ نمره‌گذاری شد و میانگین نمرات برای بررسی هر عامل محاسبه شد. اطلاعات جمع‌آوری شده پس از بررسی و تأیید نرمال بودن داده‌های مربوط به عوامل مؤثر بر افت تحصیلی از دیدگاه شرکت کنندگان با آزمون کولموگروف اسمیرنوف ($p=0/360$ ، $Z=0/924$) به کمک نرم‌افزار آماری SPSS ۱8.7 و با استفاده از آزمون‌های آمار توصیفی (فراوانی)، درصد، میانگین و انحراف معیار، آزمون کای دو، تست دقیق فیشر و آزمون تی مستقل تجزیه تحلیل شد. سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ در نظر گرفته شد. در این مطالعه داده‌های گمشده بسیار کم و در مواردی که احياناً مشارکت کنندگان به سؤالی پاسخ نداده بودند از حالت پیش فرض نرم‌افزار SPSS یعنی حذف جفتی (Pairwise Deletion) استفاده شد. در این حالت پژوهشگر پرسشنامه‌ها را حذف نمی‌کند اما هنگامی که قصد محاسبه آماره‌های هر متغیر را دارد، فقط داده‌های غیرگمشده را در نظر می‌گیرد.

یافته‌ها

به طور کلی ۵۴ نفر از دانشجویان افت تحصیلی داشتند. بر این اساس دانشجویان به دو گروه با افت تحصیلی ۵۴ نفر (۳۶/۵٪) و بدون افت تحصیلی ۹۴ نفر (۶۳/۵٪) تقسیم شدند. از واحدهای مورد پژوهش ۹۲ نفر (۶۲/۱۶٪) دانشجوی پرستاری و ۵۶ نفر (۳۷/۸۴٪) دانشجوی مامایی بودند. فراوانی افت تحصیلی در دانشجویان پرستاری ۴۶ نفر (۵۰٪) و در دانشجویان مامایی ۸ نفر (۱۴/۳٪) بود. که تفاوت معناداری بین گروه‌ها وجود داشت ($p<0/001$ ، $\chi^2=16/19$).

از دانشجویان شرکت کننده در مطالعه ۱۱۲ نفر (۷۵/۶۰٪) زن و ۳۶ نفر (۲۴/۴۰٪) مرد بودند. فراوانی افت تحصیلی در زنان ۳۸ نفر (۳۳/۹۰٪) و در مردان ۱۶ نفر (۴۴/۴۰٪) بود که تفاوت بین آن‌ها معنادار نبود ($\chi^2=1/30$ ، $p=0/254$).

نتایج مربوط به مقایسه عوامل مؤثر بر افت تحصیلی از دیدگاه دانشجویان با و بدون افت تحصیلی نشان داد دو گروه از نظر هیچ یک از عوامل مؤثر بر افت تحصیلی تفاوت معناداری نداشتند (جدول شماره ۳).

مهم‌ترین عوامل اقتصادی اجتماعی مؤثر در افت تحصیلی در دانشجویان با افت تحصیلی وضعیت اقتصادی خانواده ($3/3 \pm 1/82$) و در دانشجویان بدون افت تحصیلی وضعیت مسکن (زندگی در خوابگاه) ($3/28 \pm 1/59$) گزارش شد. اما تفاوت گروه‌ها در این زمینه معنادار نبود.

جدول ۱- میانگین و انحراف معیار بعضی مشخصات فردی، خانوادگی و تحصیلی دانشجویان با و بدون افت تحصیلی

p-value	t	دانشجویان		متغیرهای فردی و دموگرافیک
		بدون افت تحصیلی (انحراف معیار) میانگین	با افت تحصیلی (انحراف معیار) میانگین	
۰/۱۵	-۱/۴۵	۲۱/۹(۲/۴)	۲۱/۳(۱/۲)	سن
*۰/۰۰۱	-۷/۷۹	۱۵/۹(۱/۵۶)	۱۴/۱۲(۱/۷۷)	معدل ترم قبل
۰/۷۴	-۰/۳۷	۱۵/۳۱(۱/۸۴)	۱۵/۲۲(۱/۳۴)	معدل دو ترم قبل
۰/۴۸	-۰/۷۱	۱۷/۴۷(۱/۶۴)	۱۷/۲۷(۱/۵۰)	معدل دیپلم
۰/۶۱	۰/۵۱	۱۷/۵۹(۱/۶۴)	۱۷/۷۳(۱/۳۲)	معدل پیش دانشگاهی
*۰/۰۲	۲/۳۴	۶/۶(۲/۰۵)	۷/۵(۲/۴۰)	تعداد اعضای خانواده
*۰/۰۴	۲/۰۴	۴/۸۴(۱/۸۰)	۵/۶(۲/۳۰)	تعداد فرزندان
۰/۱۲	۱/۵۹	۳/۴۱(۲/۰۶)	۴/۰۲(۲/۴۰)	رتبه تولد
۰/۷۳	۰/۳۵	۱/۶۸(۱/۵۹)	۱/۷۷(۱/۴۶)	تماشای تلویزیون (ساعت در روز)
۰/۷	۰/۳۸	۲/۳۴(۳/۴۸)	۲/۵۴(۲/۳۳)	استفاده از موبایل (ساعت در روز)
۰/۵۳	-۰/۶۲	۱/۹۱(۱/۰۴)	۱/۰۲(۱/۹۱)	حضور در کتابخانه (ساعت در روز)
*۰/۰۲	۲/۴۴	۰/۸۵(۰/۷۸)	۱/۳۰(۱/۴۴)	حضور در واحد فناوری اطلاعات (ساعت در روز)
*۰/۰۱	۲/۹۷	۱/۱۷(۱/۱۴)	۱/۹۱(۱/۸۴)	استفاده از کامپیوتر (ساعت در روز)
۰/۰۹	۱/۵۸	۳/۴۴(۳)	۲/۷۰(۲/۲۰)	مطالعه در روز (ساعت در روز)

جدول ۲- توزیع فراوانی مطلق و نسبی مشخصات تحصیلی دانشجویان

p-value	χ^2	بدون افت تحصیلی		با افت تحصیلی		دانشجویان		متغیرهای تحصیلی
		تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	
*۰/۰۰۰	۱۹/۱۶	۵۰	۴۶	۵۰	۴۶	پرستاری	رشته تحصیلی	
		۸۵/۷	۴۸	۱۴/۳	۸	مامایی		
۰/۰۷	۳/۲۹	۸۷/۲	۸۲	۹۶/۳	۵۲	روزانه	دوره تحصیلی	
		۱۲/۸	۱۲	۳/۷	۲	شبانه		
۰/۳۲	۳/۴۹	۵/۳	۵	۹/۳	۵	منطقه یک	سهمیه قبولی	
		۴۲/۶	۴۰	۴۸/۱	۲۶	منطقه دو		
		۵۰	۴۷	۳۷	۲۰	منطقه سه		
		۲/۱	۲	۵/۶	۳	ایثارگران		
۰/۸۴	۰/۰۴	۶۸/۸	۶۴	۷۰/۴	۳۸	بله	علاقه به رشته	
		۳۱/۲	۲۹	۲۹/۶	۱۶	خیر		
۰/۸۵	۰/۲۴	۲۲/۶	۲۱	۳۰/۴	۱۱	مثبت	نگرش نسبت به آینده شغلی	
		۵۴/۸	۵۱	۵۳/۷	۲۹	منفی		
		۲۲/۶	۲۱	۲۵/۹	۱۴	خنثی		
۰/۱۵	۳/۸۱	۲۰/۴	۱۹	۹/۳	۵	در طول ترم	زمان آمادگی جهت امتحان	
		۶/۷۹	۷۴	۹۰/۷	۴۹	نزدیک به زمان امتحانات		
*۰/۰۰۱	۱۱/۰۳	۷۲	۶۷	۴۴/۴	۲۴	بله	یادداشت‌برداری حین تدریس	
		۲۸	۲۶	۵۵/۶	۳۰	خیر		
۰/۵۶	۰/۰۲	۸/۶	۸	۹/۳	۵	بله	فعالیت پژوهشی در دانشگاه	
		۹۱/۴	۸۵	۹۰/۷	۴۹	خیر		
*۰/۰۳	۴۱/۱۴	۲۸	۲۶	۴۴/۴	۲۴	بله	فعالیت فرهنگی در دانشگاه	
		۷۲	۶۷	۵۵/۶	۳۰	خیر		

جدول ۳- مقایسه دیدگاه دانشجویان با و بدون افت تحصیلی در مورد حیطه‌های مختلف عوامل مؤثر بر افت تحصیلی

p-value	t	(انحراف معیار) میانگین	عوامل مؤثر بر افت تحصیلی	
			دانشجویان با افت تحصیلی	دانشجویان بدون افت تحصیلی
۰/۷۱	۰/۳۷	۱۴/۵۹(۱۳/۵۵)	دانشجویان با افت تحصیلی	عوامل آموزشی قبل از ورود به دانشگاه
		۱۴/۸۳(۱۳/۹۹)	دانشجویان بدون افت تحصیلی	
۰/۷۸	۰/۲۸	۸۳/۲۲(۱۷/۸)	دانشجویان با افت تحصیلی	عوامل آموزشی بعد از ورود به دانشگاه
		۸۴/۱۸(۲۱/۱۸)	دانشجویان بدون افت تحصیلی	
۰/۹۷	۰/۰۴	۴۸/۷(۲۲/۴)	دانشجویان با افت تحصیلی	عوامل روحی و روانی
		۴۸/۵۲(۲۱/۰۸)	دانشجویان بدون افت تحصیلی	
۰/۲۷	-۱/۱	۱۰/۹۴(۴/۳۷)	دانشجویان با افت تحصیلی	عوامل اقتصادی-اجتماعی
		۱۱/۷۲ (۳/۹۴)	دانشجویان بدون افت تحصیلی	

بحث

تعیین افت تحصیلی باشد که باعث افزایش آمار افت تحصیلی در این مطالعه شده است زیرا در اکثر مطالعات قبلی معدل زیر ۱۴ و یا افت معدل به میزان ۲ نمره معیار افت تحصیلی در نظر گرفته شده است که این معیارها ساده و دقت کمتری دارند و باعث کاهش آمار افت تحصیلی در این مطالعات شده است. براساس نتایج مطالعه مسایلی نظیر بومی‌گزینی دانشجویان پرستاری می‌تواند در این زمینه مؤثر باشد. که چگونگی تأثیر آن در این زمینه نیازمند انجام پژوهش‌های بیشتری می‌باشد. همچنین برنامه‌ریزی‌های دروس پرستاری مامایی نظیر هم‌زمانی ارایه دروس نظری و عملی و نیز طرح عرصه که دروس تئوری را به جای ۸ ترم در ۶ ترم فشرده کرده است باعث سخت و سنگین شدن برنامه درسی دانشجویان پرستاری و افزایش افت تحصیلی در آن‌ها شده است. همچنین این مسأله می‌تواند سبب افزایش تراکم کار اساتید و عدم استفاده آنان از شیوه‌های متنوع روش‌های تدریس و ارزشیابی دانشجویان باشد که از علل مطرح شده افت تحصیلی توسط دانشجویان ذکر شده‌اند. در حال این آمار بالای افت تحصیلی بیانگر وضعیت نامطلوب دانشجویان در این زمینه می‌باشد که خود مؤید آن است که مسؤولین دانشکده و دانشگاه و وزارت متبوع می‌بایست به این موضوع توجه بیشتری نموده و به تحلیل و ریشه‌یابی علل آن بپردازند.

بررسی ارتباط بین مشخصه‌های فردی- تحصیلی با افت تحصیلی نشان داد، افت تحصیلی در خانواده‌های پرجمعیت‌تر و با تعداد فرزندان بیشتر شایع‌تر است که ممکن است به علت کمتر فراهم بودن امکان مطالعه و تمرکز در چنین شرایطی باشد. از یافته‌های قابل توجه پژوهش عدم وجود تفاوت معنادار بین میزان ساعات مطالعه گزارش شده توسط گروه‌های با و بدون افت تحصیلی بود. یعنی

در پژوهش حاضر بیش از یک سوم دانشجویان افت تحصیلی داشتند که این میزان نیمی از دانشجویان پرستاری و ۱۴/۳٪ از دانشجویان مامایی را شامل می‌شد. نتایج سایر مطالعات انجام گرفته در زمینه افت تحصیلی در دانشجویان گروه پزشکی اعم از پزشکی، پرستاری و پیراپزشکی حاکی از افت تحصیلی به میزان متفاوت است. در مطالعه‌ای که جهت تعیین افت تحصیلی و عوامل زمینه‌ساز آن در مورد دانشجویان پزشکی ارومیه صورت گرفت، درصد افت تحصیلی در مقطع علوم پایه ۳۳/۳، فیزیوپاتولوژی ۰/۷ و در مقطع بالینی ۲۶/۵ گزارش شد (۶). در مطالعه چنگیزی آشتیانی و همکاران فراوانی افت تحصیلی در دانشجویان پزشکی، پرستاری و پیراپزشکی ۱۹٪ بود (۳). میزان افت تحصیلی دانشجویان پرستاری دانشکده پرستاری ارتش در مطالعه‌ای توصیفی بین سال‌های ۱۳۸۰ تا ۱۳۸۳، ۱۶/۹٪ گزارش شد (۱۳). با توجه به فراوانی گزارش شده در مطالعات نامبرده و سایر مطالعات، به نظر می‌رسد افت تحصیلی در مطالعه حاضر به ویژه در دانشجویان پرستاری بیش از سایر مطالعاتی است که تا به حال صورت گرفته است. شاید علت این تفاوت تعداد کم نمونه‌ها در پژوهش حاضر و یا یک دست‌تر بودن نمونه‌ها باشد. زیرا مطالعه حاضر فقط روی دانشجویان پرستاری مامایی انجام شده و میزان افت به صورت جداگانه برای هر گروه گزارش شده است در صورتی که در بیشتر مطالعات دیگر دانشجویان کلیه گروه‌های علوم پزشکی با هم مورد بررسی قرار گرفته و آمار افت تحصیلی به صورت کلی (نه به تفکیک رشته) آورده شده است. همچنین ممکن است علت معیار سختگیرانه و دقیق به کار گرفته شده در این مطالعه جهت

به عنوان عامل مؤثری مطرح شده بود که با نتایج مطالعه باکویی و همکاران همسو بود. در پژوهش باکویی و همکاران دانشجویان به سه گروه ضعیف، متوسط و خوب تقسیم شدند که فراوانی یادداشت‌برداری حین تدریس در گروه خوب و متوسط به طور معناداری بیشتر از گروه ضعیف بود (۲). این نتیجه بر اهمیت یادداشت‌برداری مطالب حین تدریس اشاره دارد.

از مزایای مطالعه می‌توان به پرداختن به یکی از مهم‌ترین مشکلات آموزشی و استفاده از معیار دقیق و حساس برای تشخیص افت تحصیلی اشاره کرد. از محدودیت‌های مطالعه نیز می‌توان تعداد کم نمونه و عدم استفاده از روش‌های تصادفی جهت نمونه‌گیری را ذکر کرد. همچنین در این مطالعه علی‌رغم توضیح پژوهشگران قبل از تکمیل پرسشنامه در زمینه محرمانه ماندن اطلاعات شخصی دانشجویان و انتشار نتایج به صورت کلی، احتمال عدم جواب صادقانه دانشجویان ناشی از عدم اعتماد آن‌ها در محرمانه ماندن اطلاعات وجود دارد که جزء محدودیت‌های پژوهش می‌باشد. لذا پیشنهاد می‌شود پژوهش‌هایی با به‌کارگیری رویکرد کیفی و انجام مصاحبه‌های عمیق جهت درک کامل علل افت تحصیلی و کسب نتایج دقیق‌تر در این زمینه انجام شود.

نتیجه‌گیری

با توجه به فراوانی بالای افت تحصیلی در این مطالعه شناسایی و حمایت و هدایت صحیح دانشجویان در معرض خطر افت تحصیلی مانند دانشجویانی که در خانواده‌های پرجمعیت و با تعداد فرزند زیاد زندگی می‌کنند، آن‌ها که حین تدریس اساتید یادداشت‌برداری نمی‌کنند، دانشجویانی که فعالیت‌های غیرآموزشی بیشتری دارند توسط اساتید مشاور ضروری است. همچنین لازم است با برگزاری کارگاه‌هایی جهت آموزش برنامه‌ریزی و شیوه‌های صحیح مطالعه و یادگیری مهارت دانشجویان در این زمینه تقویت شود. تشویق و حمایت اساتید برای استفاده از شیوه‌های متنوع و کارآمد تدریس و ارزشیابی دانشجو پیشنهاد می‌شود. ضمناً بررسی کارایی برنامه آموزش پرستاری، طرح عرصه و هم‌زمانی رایج دروس عملی و تئوری و در صورت لزوم بازنگری آن‌ها ضروری به نظر می‌رسد.

دانشجویان دارای افت تحصیلی براساس گزارش خودشان به اندازه دانشجویان بدون افت تحصیلی مطالعه می‌کنند اما نتیجه لازم را دریافت نمی‌کنند که ممکن است به علت عدم برنامه‌ریزی و رعایت اصول صحیح مطالعه و در نتیجه یادگیری کمتر در گروه افت تحصیلی باشد که این موضوع لزوم برگزاری کارگاه‌هایی برای دانشجویان در این زمینه را مطرح می‌کند.

میانگین ساعات حضور در واحد فناوری اطلاعات و میانگین ساعات استفاده از کامپیوتر و انجام فعالیت‌های فرهنگی در دانشگاه در بین دانشجویان با افت تحصیلی بیشتر گزارش شد که ممکن است علت آن استفاده از کامپیوتر و حضور در واحد فناوری اطلاعات برای مقاصد غیردرسی و علت فعالیت‌های فرهنگی فرار از مسؤلیت‌های آموزشی توسط دانشجویان باشد که خود جای تأمل دارد و لازم است بر فعالیت دانشجویان در این زمینه‌ها نظارت بیشتری شده و حتی در صورت لزوم محدودیت‌هایی در این زمینه برای دانشجویانی که دچار افت تحصیلی هستند قایل شد تا آن‌ها بیشتر به تکالیف آموزشی خود بپردازند. فراوانی یادداشت‌برداری حین تدریس در دانشجویان با افت تحصیلی به طور معناداری کمتر بود که این نیز خود می‌تواند نشانه عدم تمرکز و بی‌توجهی این دانشجویان به تکالیف آموزشی باشد. سایر مشخصات فردی دانشجویان با افت تحصیلی ارتباط معناداری نشان ندادند. در حالی که نتایج مطالعات متعددی در تأیید یکدیگر حاکی از ارتباط بین مؤلفه‌های تحصیلی و فردی دانشجویان نظیر سن (۱۳ و ۵)، معدل دیپلم (۱۳، ۵، ۳، ۱)، فاصله اخذ دیپلم تا دانشگاه (۷، ۵، ۳)، سطح سواد والدین (۵ و ۳)، وضعیت تأهل (۳، ۵، ۷، ۱۱، ۱۳)، سهمیه قبولی کنکور (۱۳، ۱۱، ۷، ۵)، علاقه به رشته (۱۱ و ۳) و وضعیت مسکن (۱۱ و ۷)، داشتن شغل جانبی (۱۳ و ۵) با افت تحصیلی بوده است. شاید دلیل کسب چنین نتایج مغایری نسبت به سایر پژوهش‌ها مسایلی نظیر تفاوت در محیط پژوهش، تعداد نمونه، روش نمونه‌گیری و کمتر بودن رشته‌های مورد بررسی در پژوهش حاضر نسبت به سایر مطالعات باشد.

دیدگاه دانشجویان با و بدون افت تحصیلی در مورد اهمیت علل افت تحصیلی تفاوت آماری معناداری نداشتند. صرفاً از بین عوامل آموزشی پس از ورود به دانشگاه، از نظر دانشجویان بدون افت تحصیلی در مقایسه با دانشجویان با افت تحصیلی، یادداشت‌برداری حین تدریس

تشکر و قدردانی

پژوهشگران بدین‌وسیله مراتب تشکر و قدردانی خود را از کلیه دانشجویان و همکاران محترم واحد آموزش دانشکده پرستاری و مامایی خرم‌آباد برای همکاری در طرح و آقای فرزاد ابراهیم‌زاده جهت راهنمایی‌های

ارزنده‌شان در زمینه آمار ابراز می‌نمایند. لازم به ذکر است این پژوهش حاصل بخشی از نتایج طرح پژوهشی مصوب معاونت تحقیقات و فناوری دانشگاه علوم پزشکی لرستان می‌باشد که بدین‌وسیله از ایشان برای حمایت مالی طرح، تقدیر و تشکر به عمل می‌آید.

منابع

- 1 - Hazavehei SMM, Fathei Y, Shamshirei M. [Study on the Causes of Students' Academic probation in Hamadan University of Medical Sciences, 2001-2002]. *Strides In Development of Medical Education*. 2006; 3(1): 33-42. (Persian)
- 2 - Bakouei F, Kheirkhah F, Salmalian H, Omidvar Sh. [Effective Factors on Educational Status of Midwifery Students in Babol University of Medical Sciences *Strides in Development of Medical Education*]. *Journal of Medical Education Development*. 2010; 7(1): 44-50. (Persian)
- 3 - Changyzi Ashtyani S, Shamsi M, Ohamadbeygi A. [Frequency of education decline and some effective factor of students opinion in Arak University of Medical Scienc 2009]. *Arak University of Medical Scienc*. 2010; 1(42): 24-33. (Persian)
- 4 - Tagharrobi Z, Fakharian E, Mirhoseini F, Rasoulinejad A, Akbar H, Ameli H. [Survey of Educational Drop-out Indexes and its Related Factors in Alumni of Paramedical Faculty of Kashan Medical University]. *Journal of Babol University of Medical Sciences*. 2010; 76-89. (Persian)
- 5 - Khazaei M, Rezaei M, Khazaei S. [Survey of personal and edcational characters in unsuccess medical students in compare with success students]. *Journal of Semnan University of Medical Sciences*. 2008; 9(2): 87-92. (Persian)
- 6 - Gheibi Sh, Mohammad Loo R, Moosavi Vaezi SJ, Yekta Z, Pour Ali R, Kafili M. [Academic Failure and its Underlying Factors in Medical Students of Urmia University of Medical Sciences]. *Strides In Development of Medical Education*. 2010; 7(2): 141-146. (Persian)
- 7 - Dehbozorgi Gh.R, Mooseli HA. [A survey on dropout risk factors among medical students, Shiraz Medical University, 1999]. *Journal of Babol University of Medical Sciences*. 2003; 5(2): 74-78. (Persian)
- 8 - Safavi A. [Dropout in United States of American and it's reasons]. 1996; (7,8): 36-43. (Persian)
- 9 - Peterson J. A follow up study of one group an achievers and under achievers four years after high school graduation. *Roper Review*. 2000; 22(4): 217-24.
- 10 - Cabrera L, Tomas J, Alvarez PY, Gonzalez M. The problem of university dropout. *Revista ELectrónica de Investigación y EValuación Educativa*. 2006; 12(2): 171-203.
- 11 - Nazari R, Sharifnia SH. [Investigating the Causes of Nursing Student Drop Out]. *Journal of Babol University of Medical Sciences*. 2010; 12(Suppl.1): 90-94. (Persian)
- 12 - O'Neill LD, Wallstedt B, Eika B, Hartvigsen J. Factors associated with dropout in medical education: a literature review. *Medical Education*. 2011; 45: 440-454.
- 13 - Alikhani Sh, Markazi Moghaddam N, Zand Begleh M. [Evaluation of influencing factors of educational decline of nursing students of Army University of Medical Sciences between 1991 and 1994]. 2006; 4(2): 824-819. (Persian)
- 14 - Behbodan J. [Introductory Statistics and probability]. 24th ed. Mashhad: Imam Reza Publication Co; 2005. P. 54-55. (Persian)

Frequency of academic failure and its associated factors from the viewpoint of students with and without academic failure in the Faculty of Nursing and Midwifery, Khorramabad, Iran

Ghasemi¹ F (MSc.) - Hasanvand² S (MSc.) - Valizadeh³ F (MSc.).

Abstract

Introduction: Main task of universities is training efficient and effective human resources. Students annually experience academic failure due to different reasons. Because academic failure of medical students has negative impacts on the community, patients, profession and university, the present study aimed to determine the frequency of academic failure, and to compare its associated factors from the viewpoint of the students with and without academic failure.

Method: This descriptive cross sectional study was conducted during the second semester of 2011-2012 academic years on 148 nursing and midwifery students in Khorramabad Nursing and Midwifery Faculty using convenience sampling method. Academic failure was considered 0.2 and more decline in standard score (Z score) of the grade point average of the prior semester compare to the two previous semesters. The instrument was a researcher made questionnaire which included demographic information and 52 questions about influential factors on academic failure. Five point likert scale questions from very high to very low applied to examine the students' agreement with the factors affecting academic failure. The Questionnaires were self-reporting. Descriptive statistics, Chi square test, and independent T test were used for data analysis.

Results: 36.5% of the students had academic failure. The most important reported factors of academic failure from the viewpoint of the students with academic failure were death of a close one (4.13 ± 1.25), faculty members' teaching method (4.11 ± 1.7), high number of courses per semester (3.89 ± 0.95), and delivery of theoretical and clinical courses at the same term (3.76 ± 1.09). Those of the students without academic failure were faculty members' evaluation methods (4.03 ± 1.36), faculty members' teaching method (3.81 ± 1.1), high number of courses in each semester (3.76 ± 1.09), and educational planning (3.76 ± 1.14). There was no significant difference between the viewpoints of students with and without academic failure in the associated factors of academic failure.

Conclusion: More than one third of the students had academic failure. Applying some strategies are necessary such as identifying and supporting students at risk of academic failure by consultant faculty members, encourage and support faculty members to apply more effective teaching and evaluation methods, teach correct studying and learning methods to students, and revision in the nursing educational planning.

Key words: Academic failure, factors, viewpoint, nursing and midwifery students

Received: 15 November 2013

Accepted: 12 April 2014

1 - Corresponding author: Lecturer, Nursing and Midwifery Faculty, Lorestan University of Medical Sciences, Khorramabad, Iran

e-mail: ghasemi2211156@yahoo.com

2 - Ph.D Student in Nursing, Nursing and Midwifery Faculty, Shahid Beheshti University of Medical Sciences, Tehran, Iran

3 - Ph.D Student in Nursing, Nursing and Midwifery Faculty, Ahwaz Jondi Shapour University on Medical Sciences, Ahwaz, Iran; Lecturer, Nursing and Midwifery Faculty, Lorestan University of Medical Sciences, Khorramabad, Iran